

A resztoratív igazságszolgáltatás elméleti megközelítésben

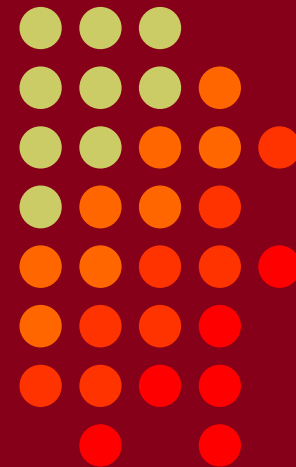
Előadó: dr. Fellegi Borbála, PhD.

Foresee Kutatócsoport

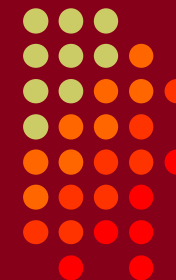
Bűnmegelőzési Akadémia

2010. március 29.

dr. Fellegi Borbála előadása, BMA, 2010. 03.29.
Minden jog fenntartva!

SZANKCIONÁLÁSI ELVEK I.

BÜNT.

FÉLLELMRE

ÉPÍTÉS

MAGAS

ALACSONY

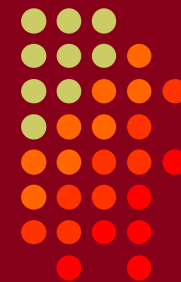
MÚLT

JÖVŐ

dr. Fellegi Borbála előadása, BMA, 2010. 03.29.

© Minden jog fenntartva!

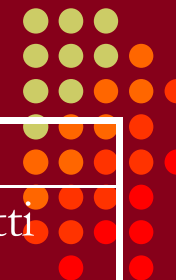
A helyreállító (resztoratív) szemlélet meghatározása

A helyreállító igazságszolgáltatás a szabályszegés vagy bűncselekmény elkövetése következtében kialakult kár helyreállítását tűzi ki elsődleges célként.

Alkalmazása során kiemelt hangsúlyt fektet arra, hogy a bűncselekmény által érintett személyek és közösségek tagjai közvetlenül is részt vegyenek a káreseményre adott válaszok (szankciók) kidolgozásában.

Így az érintett áldozatok, elkövetők és a hozzájuk tartozó közösségek mind anyagi érdekei, mind érzelmi szükségletei tükröződhetnek a konfliktusmegoldás során.

Büntető igazságszolgáltatás	Helyreállító igazságszolgáltatás
- a bűncselekményt az Állam elleni tettnek tekinti	- a bűncselekményt személyek közötti konfliktusként értelmezi
- az igazság érdekében az Állam képviseli a büntetést/felelősségre-vonást	- az igazságszolgáltatás közvetlenül bevonja az áldozatokat, elkövetőket és a hozzájuk tartozó közösség tagjait, hogy együtt dolgozzák ki a helyreállítás menetét/módját
- legfőbb célja, hogy az elkövető „megkapja, amit megérdemel”	- legfőbb célja az áldozatok szükségleteinek kielégítése, valamint az elkövető felelősségvállalása a kár helyreállításában
- 3 fő kérdése: 1. Milyen szabályt/törvényt szegtek meg? 2. Ki követte el? 3. Mit érdemel érte?	- 3 fő kérdése: 1. Ki(k) sérült(ek)? 2. Mik a szükségletei(k)? 3. Ezek kielégítése kinek a kötelessége?

HÁTTÉRFOLYAMATOK

- **Közösség** szerepének felismerése a bcs-re adandó válaszok kialakításában (Új Zéland, Ausztrália, USA)
- **Áldozatvédelem** (Európa)
- Az igazságszolgáltatási rendszer **hatékonytalansága** → alternatívák szükségessége, bűnmegelőzés szerepének növekedése (K-K-E)
- **Nemzetközi** dokumentumok (ET, EU, ENSZ)
 - Áldozatvédelem, hatékonyság, közösség, humánus igazságszolgáltatás, gyermek- és fiatalkorúak védelme, multi-diszciplináris büntetőpolitika...

A helyreállító “attitűd”

Hogyan válaszolunk a normaszegésre?

K
O
N
T
R
O
L
L

ELLEN

VELE

Büntető

Resztoratív

NINCS

NEKI

Elhanyagoló

Megengedő

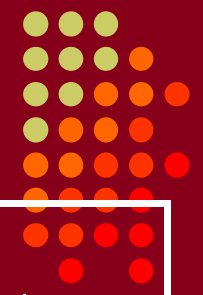
dr. Fellegi Borbála előadása, BMA, 2010. 03.29.

Minden jog fenntartva!

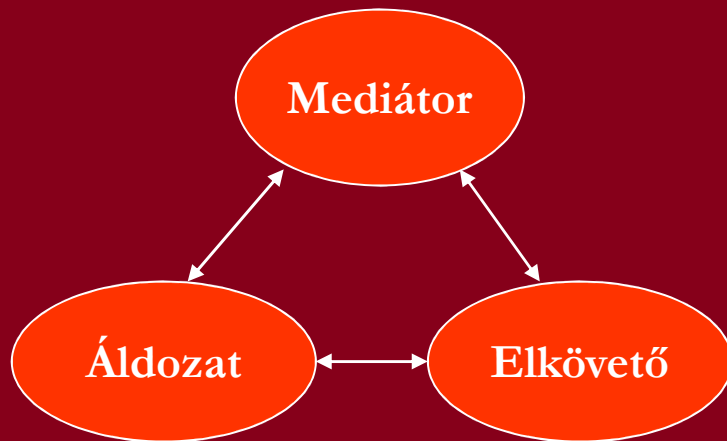
T Á M O G A T Á S

O'Connor - Wachtel (1999)

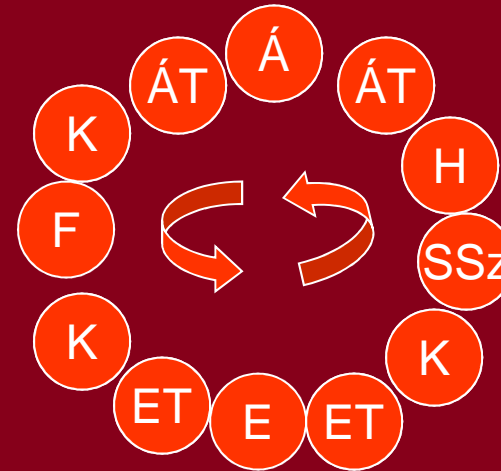
A helyreállító igazságszolgáltatás főbb módszerei

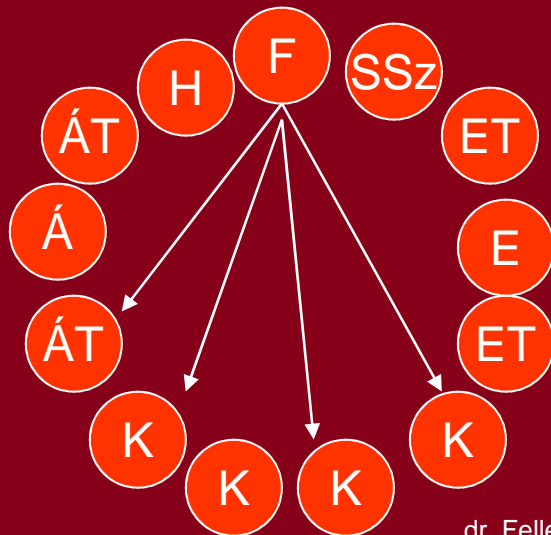
Sértett-elkövető mediáció

Körök (ítélő, békítő)

F: Facilitátor
Á: Áldozat
E: Elkövető
ET: e.támogatója
ÁT: á.támogatója
H: hatóság
SSz: segítő szakember
K: közösség egyéb tagja

Konferencia-modell

- Helyreállító igazságszolgáltatási konf.
- Családi csoportkonferencia (privát idő!)

Közös elemek és sztenderdek I.

- Önkéntesség
- Azonos hangsúly az áldozatok, elkövetők és a közösség szükségletein (materiális, szimbolikus)
- Az érintett felek közvetlen részvétele (konfrontáció)
 - Közös megbeszélés 1.) az eset körülményeiről, az elkövetéshez vezető szempontokról; 2.) a helyreállítás módjáról 3.) a jövőbeni elkövetés megelőzésének módjáról
- Lehetőség arra, hogy az elkövető önkéntes ajánlásaival jóvá tegye az okozott kárt → aktív felelősségvállalás
- Támogatók bevonása

Közös elemek és sztenderdek II.

- Pártatlan, semleges facilitátor/mediátor
- Megfelelően képzett facilitátor/mediátor
- Titoktartás
- Felek teljeskörű tájékoztatása, választási lehetőség számukra
- Kockázat-felmérés
- Elkövető felelősségvállalása
- Áldozatok „kapacitálásának” elkerülése
- Alapos előkészítés és utánkövetés
- Minden szereplő véleményének figyelembevétele
- Minden érintett bevonása
- A megállapodás mindenki megállapodása legyen
- Együttműködés az intézményrendszer egyéb szolgálataival

a Youth Justice Board's (2001) és az EK Belügyminisztériumának (2003) sztenderdjei alapján, EK

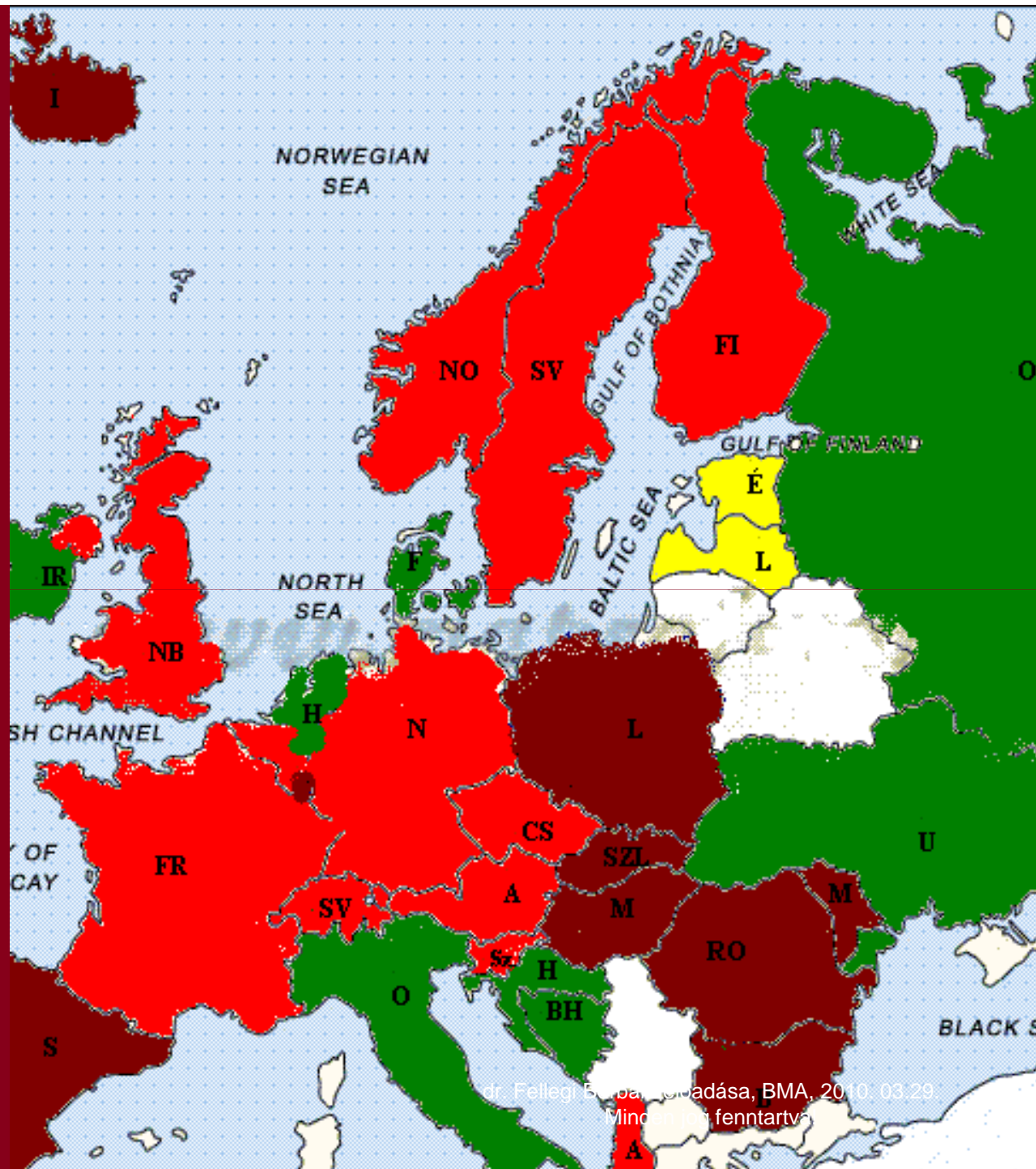
dr. Fellegi Borbála előadása, BMA, 2010. 03.29.
Minden jog fenntartva!

HELYREÁLLÍTÓ IGAZSÁGSZOLGÁLTATÁSI PROGRAMOK HELYE

Dr. Fellegi Borbála előadása, BMA, 2010. 03.29.
Minden jog fenntartva!

McCold, P. (2003)

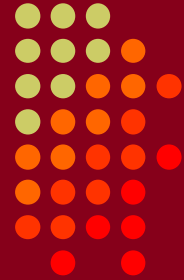
dr. Fellegi B. előadás, BMA, 2010. 03.29.
 Minőségügyi fenntartás

A helyreállító igazságszolgáltatás:

- jogszabályilag részletesen szabályozott, alkalmazása jelentősen elterjedt
- jogszabályilag szabályozott, de alkalmazása csekély mértékű
- alkalmazására nincs külön jogszabályi háttér, de más törvények impliciten lehetővé teszik a gyakorlatot (ált. kisebb projektek, pilot programok keretén belül valósul meg)
- jogszabályi háttéréről tervezetek vannak; a szolgáltatás jelenleg nem, vagy csak nagyon minimális mértékben elérhető.

NEMZETKÖZI SZABÁLYOZÁS

ENSZ

- az ENSZ 1985-ös Deklarációja az áldozatoknak nyújtandó igazságszolgáltatásról
- az ENSZ 1985-ös Pekingi Szabályok a fiatalkorúakat illető igazságszolgáltatással kapcsolatos minimális szabályokról
- az ENSZ 1990-es Tokiói Szabályok a szab. elvonással nem járó szankciók szabályairól
- az ENSZ 2002-ben kiadott dokumentuma a helyreállító ig. szolg. alapelveiről
- az ENSZ 2006-ben megjelent „Kézikönyv a helyreállító igazságszolgáltatás alkalmazásáról” c. módszertani kiadványa

NEMZETKÖZI SZABÁLYOZÁS

EURÓPA TANÁCS I.

- az Európa Tanács R(85)11-es ajánlása az áldozat büntetőjogi és büntetőeljárásban elfoglalt pozíciójáról
- az Európa Tanács R(87)18-as ajánlása a b.igsz. egyszerűsítéséről
- az Európa Tanács R(87)20-as ajánlása a fk. bűnelkövetésre adandó társadalmi válaszokról
- az Európa Tanács R(88)6-os ajánlása a bevándorló családból származó fk-ak bűnelkövetésének kezeléséről
- az Európa Tanács R(92)16-os ajánlása a közösségi szankciókról
- az Európa Tanács R(92)17-es ajánlása a konzistens ítéletalkotásról

NEMZETKÖZI SZABÁLYOZÁS

EURÓPA TANÁCS II.

- az Európa Tanács R(85)11-es ajánlása az áldozat büntetőjogi és büntetőeljárásban elfoglalt pozíciójáról
- az Európa Tanács R(87)18-as ajánlása a b.igsz. egyszerűsítéséről
- az Európa Tanács R(87)20-as ajánlása a fk. bűnelkövetésre adandó társadalmi válaszokról
- az Európa Tanács R(88)6-os ajánlása a bevándorló családból származó fk-ak bűnelkövetésének kezeléséről
- az Európa Tanács R(92)16-os ajánlása a közösségi szankciókról
- az Európa Tanács R(92)17-es ajánlása a konzistens ítéletalkotásról

NEMZETKÖZI SZABÁLYOZÁS

EURÓPA TANÁCS III.

- az Európa Tanács R(95)12-es ajánlása a b-igsz. vezetéséről
- az Európa Tanács R(96)8-as ajánlása EU büntetéspolitikájáról
- az Európa Tanács R(98)1-es ajánlása a családi mediációról
- **az Európa Tanács R(99)19-as ajánlása és a kiegészítő melléklet a büntetőügyekben alkalmazandó mediációról**
- az Európa Tanács R(2000)22-es ajánlása a közösségben végreh-ó szankciók intézményesítésének fejlesztéséről
- az Európa Tanács R(2003)20-as ajánlása a fk. bűnelkövetésre adandó új válaszokról
- az Európa Tanács R(2006)2-es ajánlása a börtönökre vonatkozó szabályokról
- az Európa Tanács R(2006)08-as ajánlása az áldozatoknak nyújtandó támogatásról és az áldozattá válás megelőzéséről

NEMZETKÖZI SZABÁLYOZÁS

EURÓPAI UNIÓ

- az Európai Unió Tanácsának 2001. március 15-i Kerethatározata az áldozat be-ban való jogállásáról
 - mediáció alkalmazása és eredményének ítéletalkotáskor való figyelembevétele
 - kötelező bevezetés: 2006. március 22.

Néhány kutatási adat

- Sherman – Strang jelentés (2007): **visszaesési ráta csökkenése**, leginkább erőszakos és vagyon elleni bűncselekmények esetén, súlyos cselekmények esetén nagyobb hatás [EK]
- 15-20%-os csökkenés a **visszaesési rátában** (Garth – Lind, 2002) [New Zealand]
- 38% csökkenés erőszakos bcs-t elkövető fk-ak visszaesési rátájában (Sherman, 2000) [EK]
- **Elégedettségi ráta** 90% feletti (pl. Moore – O’Connel, 1994) [USA]
- **Bűnözéstől való félelem** csökkenése (Umbreit, 1994) [USA]
- **Megállapodás** megkötése 70-90%-ban (pl. Umbreit – Coates, 2001; McCold, 2003)[USA]
- **Megállapodás betartása** 80-95% között (pl. Moore – Forsythe, 1995; Braithwaite, 2002) [Australia]
- **Büntető szemlélet** a lakosságban és a szakemberek körében (Sessar, 1992; Weitekamp, 2000) [Germany]
- **Költség-haszon elemzések**: 705 € megtakarítás/eset (Aaltonen) [Finland]

Dr. Fellegi-Borbála előadása, BIVA, 2019. 03. 29.

Minden jog fenntartva!

A resztoratív szemléletű megközelítés szerepe a társadalomban

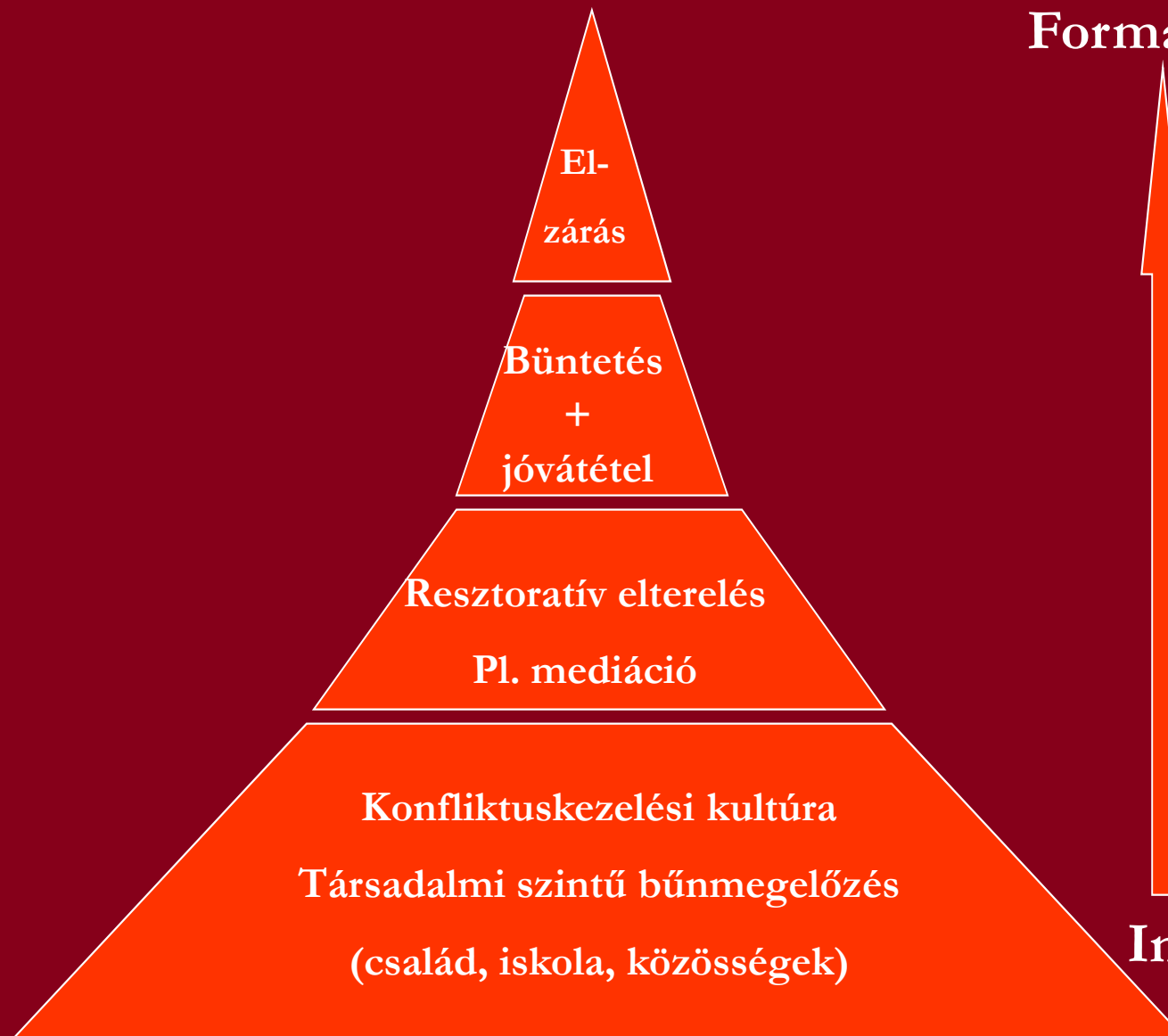

Súlyos

Formális

Enyhe

Informális

KONKLÚZIÓ 3 PONTBAN

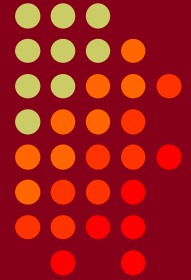

1. A mediáció csak egy lehetséges technika a helyreállító igazságszolgáltatás ernyője alatt.
2. A mediáció jogintézményének működési elvein és gyakorlatán túl szükséges felismerni mindazon társadalompolitikai és büntetőpolitikai motivációkat, amelyek elősegíthetik helyreállító szemlélet széleskörű alkalmazását.
3. A jogalkalmazóknak, így a rendészeti, igazságügyi és civil szervezetek dolgozóinak is, felelősségük van abban, hogy - lehetőségeik szerint – támogatni tudják a resztoratív elvek minél szélesebb körű elterjedtségét az igazságszolgáltatás valamennyi szektorában.

dr. Fellegi Borbála előadása, BMA, 2010. 03.29.
Minden jog fenntartva!

KÖSZÖNÖM A FIGYELMET!

Dr. Fellegi Borbála

Borbala.fellegi@foresee.hu

www.foresee.hu

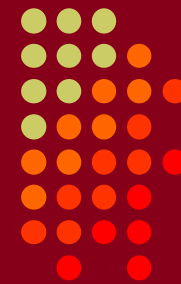
www.fellegi.hu

Alkalmazások Magyarországon

- Közösségek – (Partners Hungary, Közösségi Szolgáltatások Alapítványa Magyarország, Foresee Kutatócsoport, Konszenzus Alapítvány)
- Gyermek- és családvédelem (Család, Gyermek, Ifjúság Egyesület, Közösségi Szolgáltatások Alapítványa Magyarország, SOS Gyermekfalu)
- Oktatás (Oktatásügyi Közvetítői Szolgálat, Zöld Kakas Líceum, PAKK Program)
- Bűnmegelőzés (OBmB-s projektek)
- **Büntetőeljárás (IH)**
- Büntetés-végrehajtás (Balassagyarmat, Debreceni, Rákospalotai Javítóintézet, Börtöntársaság, utógondozó pf-k)

Néhány adat a büntetőügyi közvetítői tevékenységről 2008-ban (forrás: IH)

- 2976 új ügy, 2872ügylezárás
- Közvetítés a vádemelések 1,5%-ban
- Elrendelő: 82% ügyészség, 18% bíróság
- Legaktívabb elrendelők: Bp (447), Pest, Baranya (Nógrád: 42!)
- 80%-ban megállapodás született
- 91%-ban a megállapodás teljesült
- Elégedettség: elkövetők 96%-a, sértettek 99%-a
- 42 ügyvéddel szerződött az IH

A HELYREÁLLÍTÓ IGAZSÁGSZOLGÁLTATÁS A JOGALKALMAZÓK SZEMÉBEN

dr. Fellegi Borbála előadása, BMA, 2010. 03.29.
Minden jog fenntartva!

Magyarországi jogalkalmazók attitűdjei a helyreállító igazságszolgáltatás iránt

MOTIVÁCIÓK:

- Áldozatok szükségletei
- Hatékony együttműködés a felek és a hatóságok között
- Az „ideális” szankciók és a resztoratív elemek kompatibilitása
- Procedurális szempontok: párbeszéd, felek informálása, érzelmek, pedagógia, „humánus”, egyéniesítés
- Felek számára a döntés kiadása!
 - Ha a jogi garanciák biztosítottak
- Közösségi szankciók preferálása
- A rendszert rugalmasabbá teszi, elmozdítja a hivatalnokiból a szolgáltató jelleg felé
- Előítéletek csökkentése
- Bizalom a pártfogói rendszerben
- Speciális funkció a fiatalok számára

Magyarországi jogalkalmazók attitűdjei a helyreállító igazságszolgáltatás iránt

AGGÁLYOK:

- Áldozatok félelme
- Kivetítés: „én nyitott lennék, de ők biztosan nem”
- Diverzió = következménynélküliség?
- Garanciák: alapvető jogok, őszinteség, újbóli áldozattá válás, önkéntesség
- Általánosítás → szkepszis, büntetésben való hit
- Igazságszolgáltatás kiterjedése
- Bonyolult eljárás, adminisztráció, diszkréció-alkalmazás kapcsán az iránymutatás hiánya
- Állampolgári öntudatosság hiánya
- Szervezeti korlátok (erőforrások, infrastruktúra, képzés, rutinizálódás, ismeret-hiány)
- „Fizet és megússza?” - dilemma
- Ügyvédek mediátorokként

Attitűdök

	Önértékelő	Tanár	Filozófus	Hivatalnok
Fókusz	„önmagam”	„a személyiség fejlődése”	„a világ”	„az eljárás és a rendszer”
Eljárás/ humánus	Humánus	Humánus	Humánus	Eljárás
Szankcionálás oka	Felek megnyugodjanak	Reszocializálja az elkövetőt	Jogépség helyreálljon	Törvény szükségessé teszi
Mediációval kapcsolatban	Pozitív	Pozitív	Pozitív	Negatív

További szempontok:

Mikro-makro szint, emberkép, világkép, érzelmek/racionalitás, individualizáló/generalizáló, önkritika, rendszerkritika, magabiztosság, változ(tat)ásban való hit, stílus, szankcionálás oka, büntetésben való hit

KONFERENCIAMODELL

A

GYAKORLATBAN

dr. Fellegi Borbála előadása, BMA, 2010. 03.29.
Minden jog fenntartva!

A helyreállító modellek szakaszai

- Esetküldés
- Előkészítés
- Találkozó
- Utánkövetés

Resztoratív kérdések – sértő fél

- Mi történt?
- Mire gondoltál a cselekmény elkövetésekor?
- Mit gondolsz minderről most?
- Szerinted kit érintett mindez?
- Mit tudnál tenni, hogy mindezt jóvátedd?

Resztoratív kérdések – sértett fél/felek

- Mire gondoltál, amikor megtudtad, mi történt?
- Milyen hatással volt mindez rád és környezetedre?
- Mi volt mindebben a számodra legnehezebb?
- Mire lenne szükséged ahhoz, hogy mindezt le tudd zárni magadban?

Forgatókönyv

Érzelmek → Tudat → Érzelmek

Múlt → Jelen → Jövő

Magam → Másik

Módszertanilag speciális kérdések

- **Súlyos bűncselekmények**
- **Családon belüli erőszak**
- **Szexuális bűncselekmények**
- **Régóta fennálló konfliktusok**
- **Gyermekek bevonása**
- **Speciális szükségletű felek bevonása**

dr. Fellegi Borbála előadása, BMA, 2010. 03.29.

Minden jog fenntartva!